



המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

אמיר אלשטיין
יו"ר הוועד המנהל

הנשיא העשירי ראובן ריבלין
יו"ר של כבוד

יוחנן פלסנר
נשיא

חברי הוועד המנהל

עו"ד ליאת אהרנסון
אלי גרונר
פרופ' ורד וניצקי-סרוסי
ד"ר חן ליכטנשטיין
מול מועלם
שגיר לשעבר שלי מרידור
פרופ' פאדיה נאסר אבו-אלהיג'א
עו"ד אבי פישר
ד"ר מיכל צור
יוסי קוצ'יק

המועצה הבינלאומית

פרופ' רונלד דניאלס, יו"ר
השופטת רוזלי סילברמן אכלה, קנדה
אן אפלבאום, ארה"ב
השופטת דורית ביניש, ישראל
השופט סטיבן ביידי, ארה"ב
פרופ' משה הלברטל, ישראל
פרופ' כריסטוף מרקשטיס, גרמניה
ד"ר שרון נוריאן, ארה"ב
השופט אברהם סופר, ארה"ב
ברט סטפנס, ארה"ב
פרופ' גרהרד קספר, ארה"ב

סגני נשיא

פרופ' סוזי נבות, מחקר
ד"ר ישי ג'סי (ג'סי) פרס, אסטרטגיה

עמיתים בכירים

פרופ' תמר הרמן
פרופ' נתן זוסמן (אורח)
פרופ' עמית כהן
מר תומר לוטן (אורח)
פרופ' יותם מרגלית
פרופ' דניאל סטטמן
פרופ' בני פורת
פרופ' קרנית פלוג
פרופ' מרדכי קרמניצר
פרופ' גרעון רוט
ד"ר תהילה שוורץ אלטשולר
פרופ' יובל שני

מייסדים

ד"ר אריק כרמן
ברנד מרכוס (1929-2024)
מזכיר המדינה ג'ורג' שולץ (1920-2021)

14 ביולי 2025

איך תפגע בי הדחה פסולה של היועצת המשפטית לממשלה? | מסבירון

ד"ר גיא לוריא

איך הדחת היועצת המשפטית לממשלה תפגע במוסד היועץ המשפטי לממשלה?

הממשלה החליטה לשנות החלטת ממשלה קיימת (משנת 2000) ולבטל את חובת ההתייעצות עם ועדה מקצועית-ציבורית בלתי תלויה בהליך פיטורי היועצת המשפטית לממשלה. במקום ועדה מקצועית-ציבורית, הוקמה ועדת שרים שאמורה לקיים 'שימוע' ליועצת ולהעביר את המלצתה לממשלה. אמנם יש לממשלה סמכות להדיח את היועצת המשפטית, אולם בשום שלב לא הוצגה עילה מוצדקת להדחתה והחלטה מעין זו לוקה בנסיבות הנוכחיות בניגוד עניינים. מעבר לכך, ההחלטה לשנות את הליך ההדחה לאחר שהוא כבר החל התקבלה בלא תשתית שמצדיקה את השינוי, ובהתעלם מהעקרונות שלשם נועד ההליך: להגן על אי-תלות היועצת המשפטית כדי שתוכל לסייע לממשלה לקדם את יעדיה באופן חוקי ולהימנע מהפרה של חוק. הדחה פסולה של היועצת המשפטית לממשלה תפגע באי תלותו המקצועית של כל יועץ משפטי לממשלה עתידי, באופן שיחתור תחת יכולתו למלא את תפקידיו.

מהם השלבים הבאים בהליך ההדחה ומה צפוי להיות תפקידו של בית המשפט?

מכיוון שהשרים בוועדת השרים כבר הביעו אי-אמון ביועצת המשפטית לממשלה, ניתן לשער שהם ימליצו להדיח אותה. במקרה כזה, לפי החלטת הממשלה ששינתה לאחרונה את הליך ההדחה, ועדת השרים רשאית להניח את הנושא על סדר יומה של הממשלה, שתידרש לדון בו – לפי ההליך שנקבע – בישיבת הממשלה הראשונה לאחר הנחת הנושא על סדר יומה. ליועצת המשפטית תהיה זכות שימוע גם בפני הממשלה. החלטת ממשלה להדיח את היועצת המשפטית, מכיוון שהיא תסתמך אך ורק על המלצת ועדת השרים (ולא על הוועדה המקצועית-ציבורית) תידרש להתקבל ברוב של לפחות 75% מהשרים המכהנים בממשלה שאין להם מניעה להשתתף בהצבעה. מכיוון שהשרים כבר הביעו אי-אמון ביועצת המשפטית, ולא צפויה התייעצות עם הוועדה המקצועית-ציבורית, ניתן לשער שההחלטה תתקבל.

על החלטה זו צפוי הליך שיפוטי בבג"ץ שעשוי להחליט כי הליך ההדחה הוא בלתי חוקי. עתירות כבר הוגשו לבג"ץ על החלטת הממשלה שבה הוחלט לשנות את הליך הדחת היועצת המשפטית.

מהם תפקידיו של מוסד היועץ המשפטי לממשלה וכיצד ההדחה תפגע בהגשמתם?

היועץ המשפטי לממשלה מסייע לממשלה, על כל משרדיה, לקדם את יעדיה באופן חוקי ולהימנע מהפרה של החוק. אם תיפגע אי-תלותו המקצועית, הוא יתקשה לעמוד על דעתו המקצועית, באופן שעלול להביא את הממשלה להפרה של החוק. הדבר הזה עלול לבוא לידי ביטוי בכל תפקידיו של היועץ המשפטי: עמידה בראשות התיביעה הפלילית, ייצוג המדינה והאינטרס הציבורי בערכאות משפטיות וייעוץ משפטי לרשויות השלטון כפרשן המוסמך של החוק. תפקידו של היועץ המשפטי לממשלה בהקשר זה חשוב במיוחד במבנה המשטר בישראל, על רקע עוצמת הממשלה, חולשת הבלמים המקובלים בדמוקרטיה אחרות על כוחה של הממשלה והעדר מסורת מבוססת בישראל של שמירה על שלטון החוק. בהקשר הזה מקובל



המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

לומר שהבלם העיקרי בישראל על כוחה של הממשלה הוא הרשות השופטת. אולם הרשות השופטת היא "הבלם החיצוני", ואילו היועץ המשפטי לממשלה הוא "הבלם הפנימי". פגיעה באי-תלות היועץ המשפטי לממשלה בעקבות הדחה פסולה עלולה להסיר מהממשלה בלם חשוב ששומר על חוקיות פעולותיה.

איך הדחה פסולה של היועצת המשפטית עלולה לפגוע בי בתחום האכיפה הפלילית?

בתפקיד היועץ המשפטי לממשלה כראש התביעה, הוא נדרש להפעיל סמכויותיו לפי שיקולי החוק והראיות בלבד, בהגנות, באופן אחיד ושוויוני, ללא אפליה, הטיה או משוא פנים ולפי שיקול דעת מקצועי ובלתי תלוי. הדחה פסולה עלולה לפגוע מעתה ואילך בהגנה על אופיו זה של תפקיד היועץ המשפטי לממשלה, שעלול בעתיד להחליף בהחלטותיו שיקולים מקצועיים בשיקולים פוליטיים – בשל החשש מהליך הדחה. כל זה יבוא לידי ביטוי בתפקוד של רשויות אכיפת החוק: התביעה והמשטרה.

יועץ משפטי עתידי עלול לדוגמה לאשר מטעמים פוליטיים חקירות משטרה על התבטאויות ברשתות חברתיות, לא להקפיד על אכיפה שוויונית של החוק בהפגנות נגד הממשלה, או לא להקפיד על אכיפה בתחומי השחיתות השלטונית. יועץ משפטי שיפעל מטעמים פוליטיים עלול להיכשל בתפקידו לפקח על רשויות החקירה, לדוגמה בתחום האזנות הסתר או בתחום המעצרים, באופן שיאפשר אצבע קלה מדי על ההדק בתחומים אלה. מי שישלמו את המחיר עלולים להיות מפגינים נגד הממשלה שיעצרו במעצרי שווא ואף יוגשו נגדם כתבי אישום בלתי מוצדקים, אוכלוסיות מוחלשות או מיעוטים שיידרסו תחת מכבש של אכיפה פלילית מוגזמת או חסרה מטעמים פוליטיים, או אזרחים שיזדקקו לשירות של משרד ממשלתי בלתי מתפקד בשל שחיתות שלטונית.

איך הדחה פסולה של היועצת המשפטית עלולה לפגוע בי מבחינת עבודת הממשלה?

בתפקידיו של היועץ המשפטי לממשלה הוא מופקד על השלטת המשפט במדינה ועל כך שהממשלה תנסה להגשים את יעדיה במסגרת החוק. הדחה פסולה עלולה לפגוע מעתה ואילך בהגנה על יכולתו של היועץ המשפטי לעמוד על עמדתו המקצועית ולהקפיד באופן בלתי-תלוי על כך שהרשויות לא יחרגו מהחוק. זה עלול לבוא לידי ביטוי בתופעות של שחיתות שלטונית במשרדי ממשלה, במכרזים בעייתיים, במינויים בלתי תקינים, או בחריגה ממינהל תקין בתחומי התמיכות הממשלתיות. הממשלה עלולה להפלות לרעה מיעוטים או "בלתי מקורבים" ורק במיעוט המקרים עלולים הדברים להתגלות באופן שיאפשר התערבות של בתי משפט. עלולים להתרבות המקרים שבהם רשויות המדינה לא מקיימות או ממסמסות פסקי דין.